

REPRESENTATIVITAT DELS PATRÒNIMS DE PERPINYÀ, AL SEGLE XIX

Jordi J. COSTA
C.R.E.C.
Universitat de Perpinyà

Les capitals de comarques i de província solen tenir un gran poder atractiu que es tradueix per una concentració molt important de patrònims. Però, la seva influència, sobretot en casos d'un territori molt ample, ve frenada en part per l'allunyament de certes contrades aïllades que conserven gelosament les seves particularitats patronímiques. El nostre propòsit és de veure, a partir d'exemples concrets, en quina mesura una capital petita com ho era Perpinyà, el 1841, podia ser, segons les paraules d'Enric Moreu-Rey referides a Barcelona¹, "una capital al·luvió representativa" de la situació general constatada al departament del Pirineu Oriental. Per aquest estudi comparatiu presentarem primer les dades estadístiques generals obtingudes; observarem, després, la classificació perpinyanesa en relació amb la departamental i comentarem, per fi, alguns mapes il·lustratius dels fenòmens enregistrats.

* * *

A la primera meitat del segle XIX, la vila de Perpinyà no constituïa un nucli gaire nombrós amb els seus 18.193 habitants, enmig de la resta del departament que en comprenia 173.592 (cf. Quadre 1). Resultava, doncs, normal que, amb un 10,5% de la població total, representés una part limitada del panorama patronímic,

1 Enric MOREU-REY, "Histoire interne de la langue, III. Onomastique" in *Lexikon der Romanistischen Linguistik*, Niemeyer: Tübingen, 1991. Vol. V, 2, p. 164, 2,1.

encara que la proporció de patrònims hi era 3 vegades superior (1 per 5 habitants) a la del conjunt departamental (1 per 15,5). Així, amb 3.599 cognoms sobre 11.171, Perpinyà assolia un 32,2% del nombre total.

Una vegada fetes aquestes constatacions, ens hem preguntat si aquestes xifres no podien ser falsejades per l'existència de variants ortogràfiques degudes a la fantasia dels nombrosos funcionaris empadronadors². Per a superar aquest inconvenient, hem procedit a la reunió d'aquestes variants. Però, davant la importància de la feina i el temps reduït del qual disposàvem, hem fet una tria, limitant-nos a les inicials A, E, N, T. Prèviament, ens hem assegurat que, lletra rera lletra, els resultats bruts de la nostra mostra no s'allunyaven, en percentatge, de la norma general, és a dir un 32% aproximadament. Llavors, amb la reunió de les variants ortogràfiques³, hem arribat a uns percentatges més elevats que se situen al voltant del 42% (cf. Quadre 2). Aquest augment s'explica pel fet que a Perpinyà va haver-hi més regularitat en l'ortografia: la correcció hi és de l'11,8% (de 474 es passa a 418) i del 32,1% al departament (de 1.463 en queden 994).

Abans d'afirmar que la representativitat patronímica de Perpinyà era relativament important, ens hem interessat per aquells 58% de cognoms que n'eren absents. Un ràpid repàs (cf. Quadre 3) ens ha demostrat que no tenien efectius elevats i que només un 5% d'ells excedien les 20 persones, ultrapassant rarament el centenar⁴ i situant-se ben lluny en la classificació general⁵.

Existeix, doncs, una relació entre la freqüència dels patrònims i la seva presència a la capital.

* * *

- 2 Per exemple, COLOMER també fou escrit COLOMÉ i GARRETA, GARRETE i GARRETTE.
- 3 En canvi, hem separat les variants lingüístiques o dialectals: COLOMBIER + COLOMBIERS + COLOMBIÉS seran distingits de COLOMER + COLOMÉ.
- 4 Els patrònims absents de Perpinyà i que tenen efectius superiors a 20 són els següents:
Lletra A: ABEILLANET 24, ABEL 46, ABET 48, AGGERY 82, ADROGUER 44, AGUSTÍ 66, ALAVAIL 28, ALBOUY 21, ALOUJES 63, AMIGOU 21, AMILLAT 21, ANYAC 21, ARGENSE 47, ARGENT 21, ARMAN 35, ARRO 57, ARTÉS 36, ARTIGUES 81, ASSENS 43, ATGER 61, AUJALEU 24, AUTONÉS 24;
Lletra E: ESCAPA 33, ESCARÓ 54, ESCLUSA 55, ESCOFFET 55, ESPAGNAC 22, ESTOBÉ 26;
Lletra N: NAUDELLÓ 37, NEGRIER 65, NIVEL 68, NICOLÀS 26, NOÉ 66, NOT 56, NOU 199, NUIXÀ 47;
Lletra T: TAJA 22, TARGUES 40, TARRIEUX 106, TARRIUS 33, TASQUER 49, TAZA 25, TELL 37, TOÈS 41, TIFFOU 25, TOLRÀ 23, TORCATIS 30, TOUCHAGES 58, TRESCASES 71, TRICOIRE 55, TRIE 39, TRUQUET 23.
- 5 El més ben classificat és NOU que ocupa el lloc nº115, amb un efectiu de 199. A partir de 100 persones i menys, la classificació va del 330è per avall (745è per 50 ocurrences).

Si volem concretar ara quina era l'originalitat patronímica de Perpinyà, examinarem la classificació dels 100 primers cognoms segons els efectius decreixents (cf. la classificació adjunta) i la compararem amb la que havíem presentat, sobre el departament, el precedent col·loqui d'onomàstica (Castelló de la Plana, 1991).

Es deprenen un cert nombre de remarques. La primera és que només 52 cognoms perpinyanesos són presents a la llista general i que el rang que ocupen coincideix poc sovint. Notem una correspondència més o menys precisa per alguns dels 10 que figuren al davant: VIDAL (1er a Perpinyà i al departament), MARTY (2/3), FABRE (4/2), PUIG (7/7), PAGÈS (9/5), PONS (10/10). Però enjondre, les disconformitats en els dos sentits, situació millor a Perpinyà que al departament i millor al departament que a Perpinyà es fan paleses en els casos de FIGUERES (Perpinyà 3/ P.O. 66), FONS (6/41), NOGUÉS (12/52), CANAL (13/45)... d'una banda i de l'altra en els exemples de COSTE (27/4), CALVET (28/6), VERGÉS (25/8), OLIVE (69/12), CARRERE (74/11), TIXADOR (82/30)... En d'altres encara, aquestes disparitats són accentuades com en JALABERT (14/230), VILA (17/109), TAILLADE (21/427), BARATE (24/307), MASSOT (26/213), GODAILL (30/753), CAZES (32/385), LAFFITTE (36/909), MERIC (36/698), AUZOULAT (39/938)... o en sentit contrari amb ROIG (217/9), SALVAT (160/18), GUISSSET (270/26), BATAILLE (525/29), PLA (133/32)...

Per fi, entre els cognoms absents de Perpinyà, si escollim els que tenien una freqüència una mica elevada, constatem que la classificació departamental és feble llevat de ben rares excepcions. És la confirmació del nostre comentari sobre el quadre 3, il·lustrat pels cognoms del mapa n^o4 que estudiarem més lluny: AGGERY (550), ESCARÓ (693), NAUDELLÓ (1833), NOU (115) i TRESCASES (589).

Tots els elements restrictius que acabem d'esmentar, vénen a matisar la representativitat patronímica de la capital rossellonesa.

* * *

Per tal de concretar les nostres constatacions recorrerem ara la comentari ràpid d'alguns mapes del nostre atlas patronímic en preparació.

Mapa VIDAL

És l'exemple del patrònim més extens. Apareix en totes les parts, occitana i catalana, del departament amb una excepció, la del Capcir (n^o345 a 351) i d'una àrea muntanyenca veïna. El nord de la plana rossellonesa i Perpinyà (n^o40) són els llocs d'elecció predilecte dels VIDAL.

Mapa COLOMER

Aquí els efectius no són tan alts i les zones sense aquest patrònim, entre els quals comptem encara el Capcir (n^o345 a 351), són més amples; però, Perpinyà (n^o40) en

té representants malgrat que l'àrea on hi ha més concentració es trobi a Cerdanya.

Mapa GARRETA

La disminució dels efectius, la localització quasi exclusiva a Cerdanya de la majoria dels GARRETA no priva la seva presència a Perpinyà. Tanmateix aquí, l'allunyament del nucli originari afavoreix les dues variants ortogràfiques.

Mapa d'alguns patrònims absents de Perpinyà

La característica comuna és l'efectiu limitat de cada patrònim com també la concentració en un petit nombre de pobles més o menys allunyats de la plana i de Perpinyà. AGGERY es localitza essencialment al Capcir, NAUDELLÓ a Cerdanya i al Conflent, ESCARÓ al Conflent i a Ribesaltes, NOU al Vallespir i TRESCASES a la costa i al Vallespir.

Mapa de patrònims presents a Perpinyà

Aquests cognoms són concentrats al voltant de Perpinyà i no se n'allunyen gaire. Endemés, cal fer una distinció entre HENRIC i els altres. HENRIC és arrelat a la Salanca (nº27, 30...) i té una representació feble a Perpinyà. Amb els altres passa el contrari.

* * *

En resum, direm que, el 1841, Perpinyà era una modesta "capital al·luvió representativa" del 42% només dels patrònims del departament. Els 5 mapes analitzats han permès de comprendre la limitació d'aquest percentatge que s'explica pel caràcter local, per l'allunyament del lloc d'arrelament dels cognoms i també per l'escassetat dels seus efectius.

A la llum dels elements que acabem d'observar, es pot veure que la situació patronímica particular de la capital rossellonesa, degut a raons econòmiques, històriques i humanes evidents, oferirà uns canvis molt importants, potser caldria parlar de trasbalsos, al nostre segle.

Quadre 1: Estadístiques brutes (abans la reunió de variants)

	Perpinyà	Departament	%
Població	18.193	173.592	10,5%
Nombre de patròn.	3.599	11.171	32,2%
Patr. lletra A	200	594	33,7%
Patr. lletres A+E	260	779	33,4%
Patr. lletr. A+E+N	298	919	32,4%
Patr. lletr. A+E+N+T	474	1.463	32,4%

Quadre 2: Nombre de patrònims després de la reunió de variants

	Perpinyà	Departament	%
Patr. lletra A	183	429	42,7%
Patr. lletres A+E	238	564	42,2%
Patr. lletr. A+E+N	274	662	41,4%
Patr. lletr. A+E+N+T	418	994	42,1%

Quadre 3: Els patrònims absents de Perpinyà i els % en relació amb la totalitat del departament (variants reunides)

	Patr. absents	%	Patr. amb efectius >20	%
LletraA	246	57,3%	22	5,1%
Lletres A+E	326	57,8%	28	5%
Lletres A+E+N	388	58,6%	36	5,4%
Lletres A+E+N+T	576	57,9%	53	5,3%

Classificació dels patrònims de Perpinyà

Rang P.O.	Rang Perp.	Patrònim	Efectiu
1	1	Vidal	159
3	2	Marty	141
66	3	Figueres	112
2	4	Fabre	96
19	5	Sales	90
41	6	Fons	85
7	7	Puig	82
13	8	Badie	77
5	9	Pagès	73
10	10	Pons	71
24	11	Durand	68
52	12	Nogues	67
45	13	Canal	66
230	14	Jalabert	64
22	15	Pujol	63
16		Sarda	63
28	17	Esteve	62
109		Vila	62
61	19	Boher	61
65	20	Serre	57
71	21	Coll	56
20		Prats	56
427		Taillade	56
307	24	Barate	55
8	25	Verges	53
213	26	Massot	51
4	27	Coste	49
6	28	Calvet	47
17		Garrigue	47
35	30	Fourcade	43
753		Godail	43
385	32	Cazes	42
27		Pares	42
25		Ribes	42
110		Roque	42
44	36	Baille	41

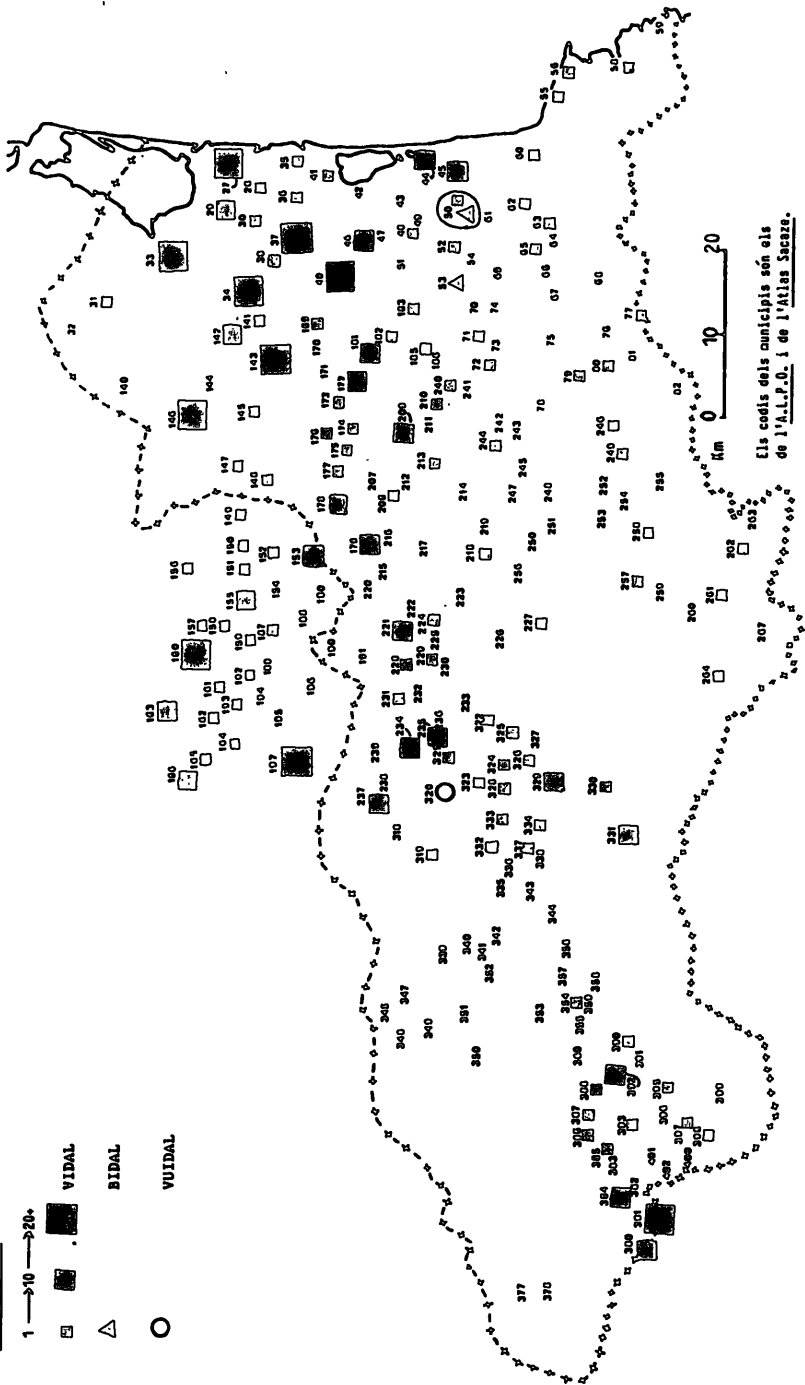
Rang P.O.	Rang Perp.	Patrònim	Efectiu
909		La ffitte	41
698		Meric	41
938	39	Auzolat	40
100		Delmas	40
23		Mas	40
966	42	Amourous	39
557		Carboneill	39
14		Grau	39
67		Noeill	39
39		Romeu	39
662		Roquelaure	39
263	48	Carcassone	38
101		Cayrol	38
31		Mestres	38
76		Mir	38
112		Montagne	38
50	53	Julia	37
1046	54	Benevaill	36
54		Bonafos	36
194		Bordes	36
637		Carbou	36
1047		Lliboutry	36
384		Rouge	36
493	60	Bize	35
64		Bousquet	35
274		Clara	35
74		Laffon	35
53		Rous	35
1079		Villeseque	35
885	66	Abblart	34
33		Blanc	34
131		Llobet	34
1105	69	Conort	33
85		Farre	33
49		Maury	33
12		OLive	33
487	73	Borreill	32
656	74	Artus	31
90		Barrere	31
203		Bassou	31

Rang P.O.	Rang Perp.	Patrònim	Efectiu
1223		Campanaut	31
11		Carrere	31
145		Conte	31
1146		Deloste	31
1103		Trape	31
1097	82	Calt	30
107		Frines	30
447		Gatounes	30
712		Goubert	30
1222		Hostenc	30
150		Pomarede	30
62		Sicart	30
539		Soulere	30
30		Tixador	30
1220	91	Dapere	29
73		Molins	29
957		Pradal	29
108	94	Arnaud	28
276		Bails	28
60		Baus	28
897		Blandinieres	28
58		Bonet	28
983		Philibert	28
75	100	Rolland	27

Mapa VIDAL

1 → 10 → 20.

- ☐ VIDAL
- ◻ BIDAL
- VUIDAL

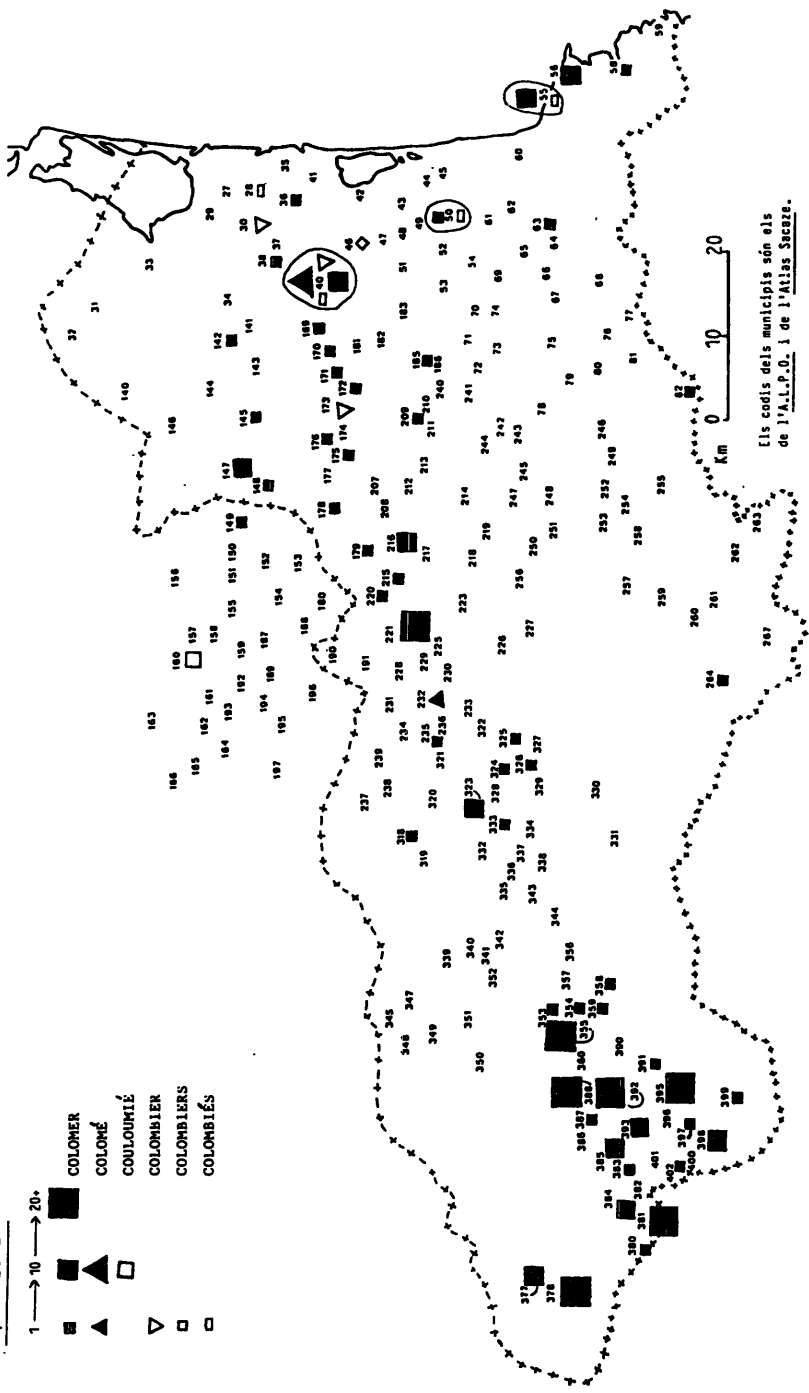

Els codis dels municipis són els de l'I.L.L.P.O. i de l'Atlas Socze.

Mapa COLOMER

1 ———→ 10 ———→ 20

- COLOMER
- ▲ COLOMÉ
- ▲ COULOMIÉ
- ▼ COLOMBIER
- COLOMBIERS
- COLOMBIÉS

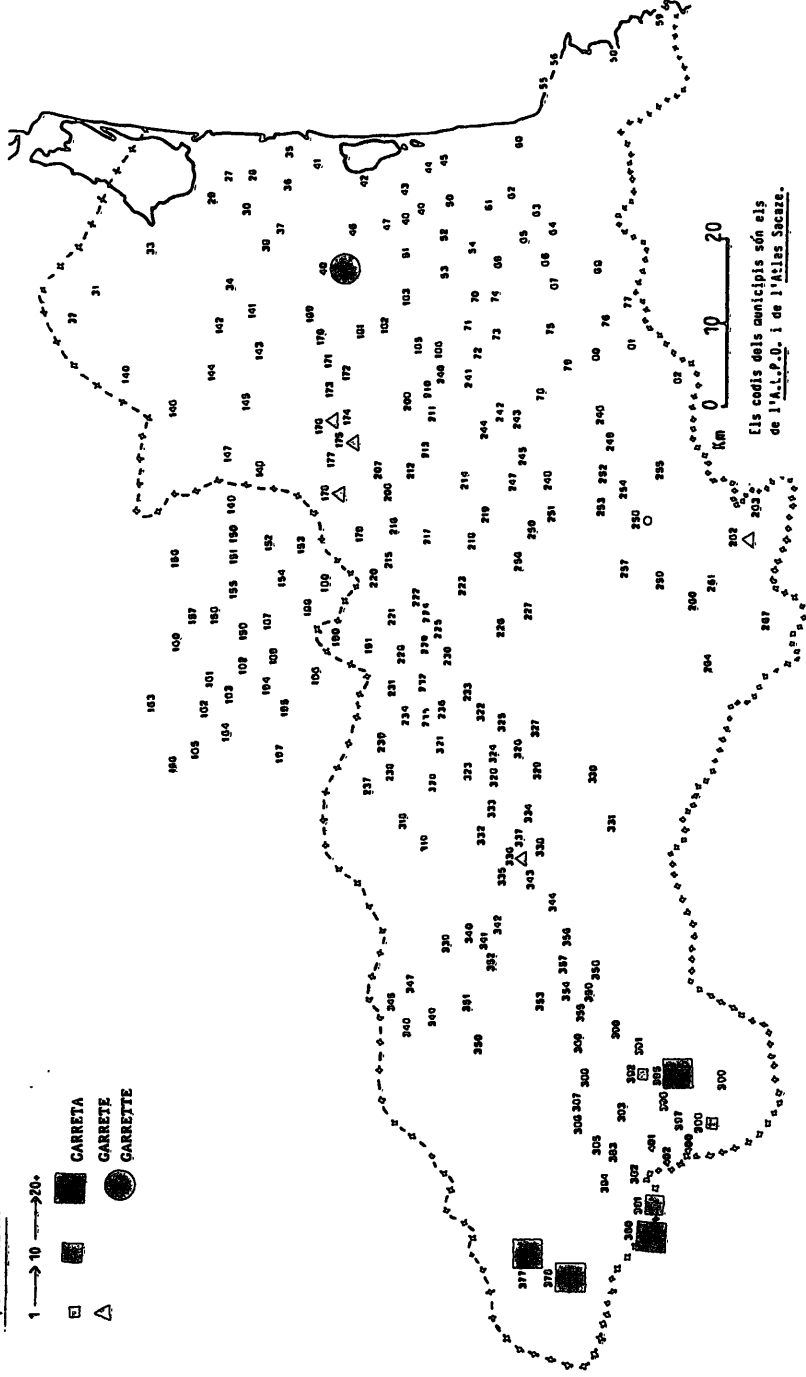

Els codis dels municipis són els de l'A.L.P.O. i de l'Atlas Seneze.

Mada GARRETA

1 → 10 → 20.

- ☐ GARRETA
- ▣ GARRETA
- △ GARRETE
- GARRETTE

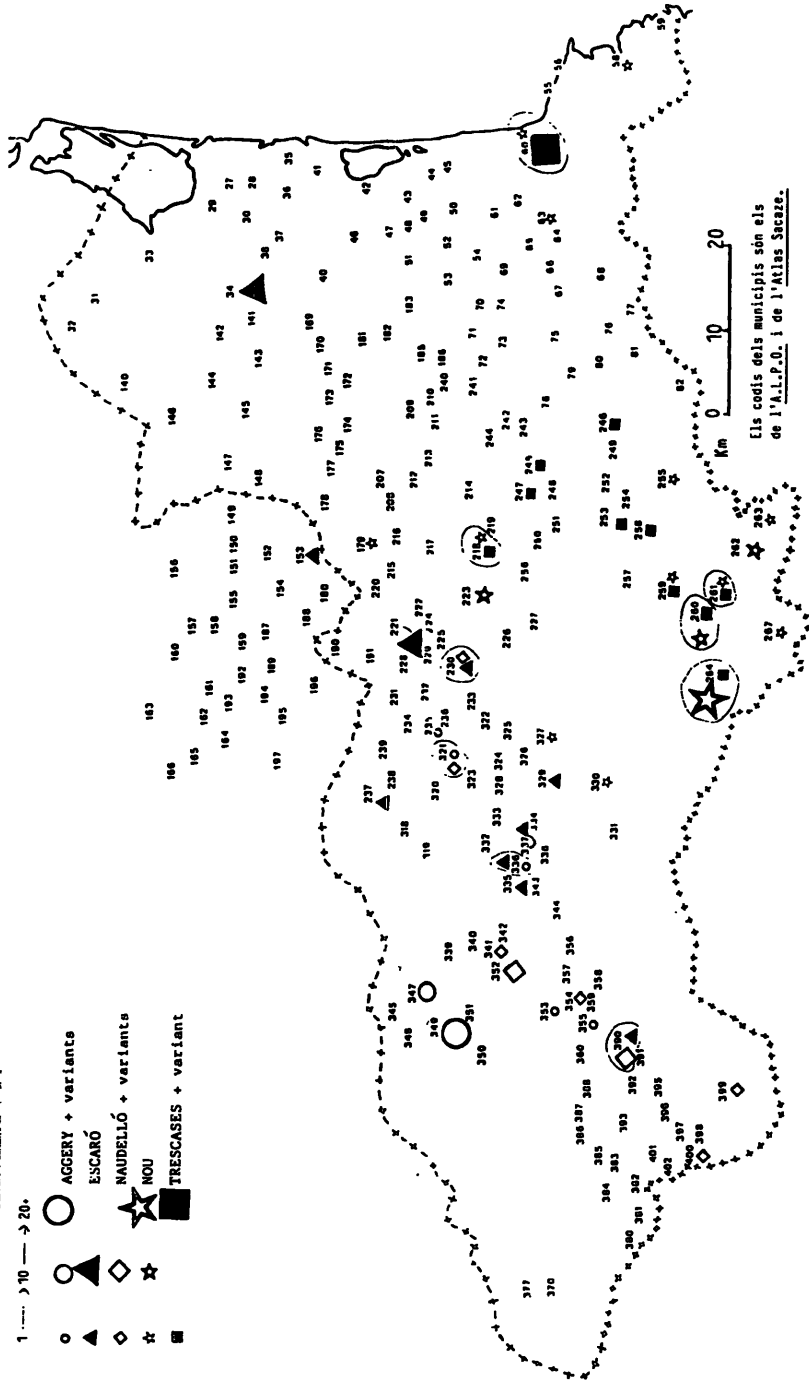

Els codis dels municipis són els de l'A.L.P.O. i de l'Atlas Scaevae.

Mapa de patroníms absents de Perpinyà

1 ----- > 10 ----- > 20.

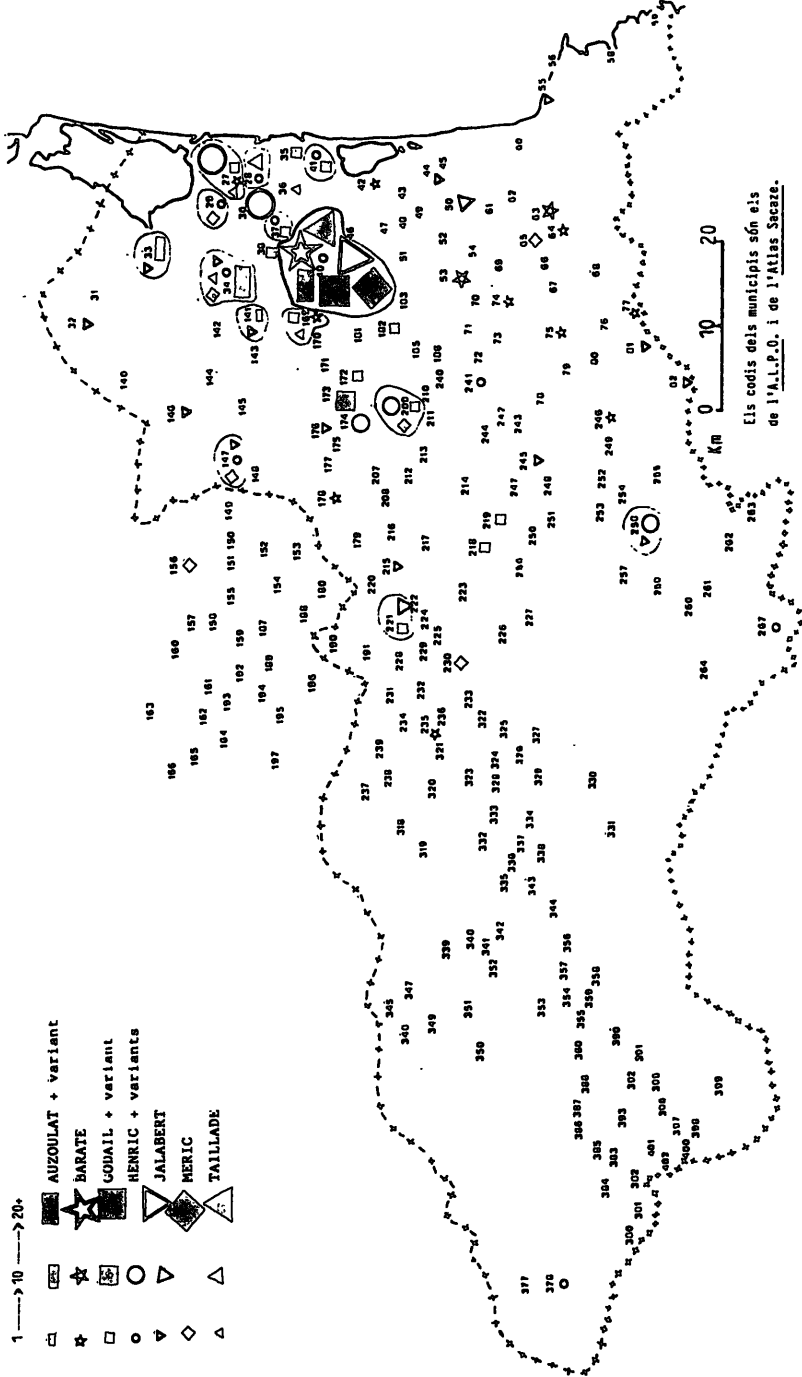
- ACCERY + variante
- ▲ ESCARÓ
- ◇ NAUDELLO + variants
- ☆ NOU
- TRECASCAS + variant

Mapa de patrònims presents a Perpinyà

1 ----> 10 ----> 20<

- ☐ AUZOULAT + variant
- ☆ BARATE
- ⊠ GODAIL + variant
- HENRIC + variants
- ▽ JALABERT
- ◇ MERIC
- △ TAILLADE

Els codis dels municipis són els de l'A.L.P.O. i de l'Atlas Scaze.

